

ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

4-8 Οκτωβρίου 2000

Εισήγηση Μητροπολίτου Νικοπόλεως †ΜΕΛΕΤΙΟΥ

Σήμερα ή τεχνολογία έχει πραγματοποιήσει μία άλματώδη ανάπτυξη· έπιτεύγματα, πού δέν θά μπορούσε νά τά συλλάβει ούτε ή πιό τολμηρή έπιστημονική φαντασία (ScienceFiction).

Σέ πολλά είδη τεχνολογίας· και πιό πολύ στην πληροφορική, πού σήμερα θεωρείται ως ή κατ' έξοχήν τεχνολογία αίχμης· άφού μέ σωρεία έφαρμογών της έχει εισχωρήσει στην ζωή όλων και έχει τεθῆ στην ύπηρεσία του άτόμου και του συνόλου. Έτσι εύκολα κατανοείται, ή αύτάρεσκη διακήρυξη τών προωθητών της, ότι στόχος της είναι ή «ποιότητα ζωής», δηλαδή: γρήγορη έξυπνέτηση, άνεση, έπάρκεια, αύτάρκεια, εύκολη δουλειά, εύκολη διασκέδαση, ύψηλή γνώση, έξοικονόμηση έλεύθερου χρόνου κ. ά. Μέ άλλα λόγια: Σκέτη γοητεία!

Είναι λοιπόν έντελώς φυσικό, ότι εύρίσκει όλόψυχη άποδοχή. Τά έπιτεύγματά της προκαλούν ίλιγγο. Και άν αυτό γίνεται τώρα, πού έκτιμάται ότι διέρχεται την νηπιακή της ήλικία, τί έχομε νά βιώσωμε, όταν συνεχίζοντας την θριαμβευτική της πορεία, θά έπινοεί όλο και σπουδαιότερες έφαρμογές; Θά φέρει, λένε, χρυσή έποχή, παραδεισιακή κατάσταση. Για όλους (LordTennyson, RudyardKipling)!

Όμως, δέν έχουν όλοι την ίδια γνώμη.

Άλλοι εκφράζουν μέ κριτήρια καθαρά ανθρωπιστικά, έντονες άμφισβητήσεις. Άνησυχούν. Φοβούνται, ότι οι έφαρμογές τῆς πληροφορικής θά καταστρέψουν την ποιότητα ζωής (Huxley). Άμφισβητούν την προσφορά τῆς τεχνολογίας για ποιότητα ζωής. Και λένε, ότι οι έφαρμογές της έχουν άποβῆ κιόλας τόσο κυρίαρχες στην ζωή του άτόμου, ώστε νά ύποκαθιστούν τό φυσικό περιβάλλον, πού δέν μπορεί ποτέ νά ύποκαθίσταται άζημίως. Μήπως, λένε, τελικά, μέ τίς τεχνολογίες αυτές, «τά πράγματα άνέβηκαν στην σέλλα»; Μήπως απέβησαν, αντί για όργανα-ύπηρετες τῆς ζωής του ανθρώπου, κύριοί του; Μήπως τόν καβάλλησαν και κρατούν πιά τά ήνία τῆς ζωής του στά χέρια τους (Emerson); Και έρωτούν στά ίσια: Μήπως είναι προτιμότερο νά πετάξωμε τά σχετικά μηχανήματα στον σκουπιδότοπο (SamuelButler);

Άλλοι, όπως ήταν φυσικό (και άναμενόμενο!), παίρνουν σαφώς έχθρική στάση άπέναντι στις σχετικές έπιστήμες και τεχνολογίες. Είναι βασικά οι λεγόμενοι φονταμενταλιστές. Κύκλοι και κυκλώματα άπό προτεσταντικές Σέκτες τῆς Άμερικής μέ έσχατολογικό προσανατολισμό, και μέ πολιτικές προεκτάσεις.

Κάνοντας χίλιους λογισμούς και έποικοδομήσεις επάνω σε πιθανές μελλοντικές χρήσεις. Από τούς κύκλους αυτούς προέκυψε ή δαιμονοποίηση τών έπιστημών, τών ήλεκτρονικών, τής πληροφορικής (666, barcode, EKAM, κομπιούτερ Βρυξελλών, ήλεκτρονικές κάρτες) και όλη ή σχετική παραθρησκευτική και παραπολιτική φλυαρία.

Ποία είναι ή θέση τής Όρθοδόξου Θεολογίας επάνω σε όλα αυτά;

Άς ιδούμε, τί είναι κατά τήν Όρθόδοξη Θεολογία

α. οί τεχνολογίες καθ' έαυτές· και

β. οί τεχνολογίες στίς σχέσεις τους μέ έμᾶς.

Α΄

Έπιστήμη και τεχνολογίες καθ' έαυτές

1. Όσο πρωτοποριακά, όσο επαναστατικά και άν λογίζονται τά έπιτεύγματα τών έπιστημών, δέν έπιτρέπεται νά κρίνονται:

- ούτε ανάλογα μέ τό φιλοσοφικό-κοινωνικό περίγυρο·
- ούτε ανάλογα μέ τό πρόσωπο του συνομιλητή·
- ούτε μέ βάση ψευτο-ηθικιστικές συμβουλές.
- Αιώνια και αναλλοίωτη· σάν τόν λόγο του Θεού.
- Γλυκεία και φιλόνηρη· σάν τόν ίδιο τόν Θεό.
- απόλυτα έλεύθερη·
- απόλυτα υπεύθυνη·
- απόλυτα δική μας.

Είναι λάθος, νά επικεντρώνεται τό ενδιαφέρον μας στην λεπτομέρεια-πρόβλημα του συγκεκριμένου χώρου, χρόνου και περιβάλλοντος, πού δέν κατόρθωσε ή συνείδηση του ανθρώπου νά τήν εντάξει σωστά. Η επικέντρωση του ενδιαφέροντός μας σε λεπτομέρειες δημιουργεί ψεύτικα διλήμματα και μάς αποπροσανατολίζει.

Σύμφωνα μέ μία ιστορία, μία ομάδα εξερευνητών ήθελαν νά ανεβοούν στα Ίμαλάια. Έμισθωσαν μία άλλη ομάδα από φτωχούς έντοπίους, για νά μεταφέρουν τίς αποσκευές τους, και ξεκίνησαν.

Προχωρώντας, έλεύθεροι αυτοί από κάθε βάρος, οί νεαροί σχετικά έρευνητές έτρεχαν μέ ένθουσιασμό μπροστά. Και ακολουθοῦσαν κατάφορτοι και άσθμαίνοντας οί έντόπιοι υπηρέτες.

Κάποια στιγμή έστάθηκαν όλοι στην άνηφοριά νά πάρουν μιά ανάσα. Σέ λίγα λεπτά τά άφεντικά σηκώθηκαν καί ξεκίνησαν! Άλλά οί έντόπιοι δέν τούς έμιμήθηκαν. Δέν είχαν «ψυχή» νά τό κάμουν· από έξάντληση.

Τούς λένε προστακτικά.

- Έλάτε, ξεκινήστε· φεύγομε.

Άπάντησαν.

- Όχι. Σεΐς, άν θέλετε, προχωρήστε. Έμεΐς δέν μπορούμε νά Σας ακολουθήσωμε!

- Γιατί;

- Περιμένομε τίς ψυχές μας!

Καί πρόσθεσαν.

- Έμεΐς τρέχομε. Οί ψυχές δέν τρέχουν τόσο πολύ. Δέν προχωρούν τόσο γρήγορα. Έμειναν πίσω. Τίς περιμένομε. Χωρίς τίς ψυχές μας δέν πάμε πουθενά. Ούτε βήμα.

Έξέφραζαν από τή δική τους πλευρά μιά καθαρά ανθρώπινη καί πολιτικάντικη λογική, πού έδω, σ' έμας, είναι γνωστή σαν πρόγραμμα-σύστημα Κολοκοτρώνη για τήν μεθόδευση άφομοίωσης του δυτικού πολιτισμού από τον λαό μας. Σταδιακά νά γίνεται. Όχι όλο τό «φράγκικο» μέ μιās. Στην αρχή 90% ρωμέϊκο καί 10% φράγκικο. Μετά 80% ρωμέϊκο καί 20% φράγκικο κ.ο.κ. Σταδιακά! Νά τό άφομοιώνει ό κουτός λαός!

Καί βέβαια, για έπίγεια πράγματα κάτι τέτοιο μπορεί καί νά γίνεται. Αύτός είναι ό ρόλος τής όποιας προπαγάνδας.

Όμως. Ό λόγος του Θεού είναι αϊώνιος. Δέν είναι άλλος σήμερα καί άλλος αύριο. Δέν ανακαλύπτεται. Δέν έπινοείται. Δέν προσαρμόζεται. Είναι αϊώνιος. Καί δίνει λύσεις μόνο αϊώνιες. Καί ή Έκκλησιαστική Όρθόδοξη θεολογία, ή δίνει λύσεις αϊώνιες καί διαχρονικές, ή αυτοκαταργείται. Δέν χρειάζεται σέ κανέναν, μιά άκόμη «έξυπνη» ανθρώπινη τοποθέτηση! Δέν υπάρχει νέος λόγος του Θεού, έπειδή προέκυψε ένα άγνωστο μέχρι τώρα ζήτημα!

Καί λοιπόν, έχει ό λόγος του Θεού άπάντηση; Ναί. Έχει. Άν δέν έχει, είμαστε έλεύθεροι νά κάνωμε ό,τι θέλομε. Άλλά δέν έπιτρέπεται νά έπινοούμε δικές μας άπαντήσεις.

2. Τί πρέπει νά είναι.

Ἡ ἐπιστήμη, ἡ ὅποια ἐπιστήμη, καί ἡ πρόοδος σέ ὅποιον τομέα γνώσης, καί σέ ὅποια τεχνολογική ἐφαρμογή, δέν εἶναι, δέν μπορεῖ νά εἶναι, δαιμονική. Δέν εἶναι, δέν μπορεῖ νά εἶναι, προμηθεϊσμός. Εἶναι ὑλοποίηση τῆς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ.

Εἶπε ὁ Θεός: «Αὐξάνεσθε καί πληθύνεσθε», καί τήν εὐλογία Του αὐτή, τήν γεύομαστε σέ ὄλο της τό μεγαλεῖο. Ἀλήθεια, τί τρομερό μεγαλεῖο, τί ἀνεξιχνίαστο μυστήριο σοφίας καί δύναμης Θεοῦ, κρύβει ὁ γενετικός κώδικας! Καί πρόσθεσε ὁ Θεός: «καί κατακυριεύσατε τῆς γῆς» (Γεν. 1,28) ! Καί, νά τη, ἡ κατακυριεύση! Ἡ ἀποκωδικοποίηση τοῦ γενετικοῦ κώδικα! Τί πιά μεγάλο; Καί τί θαυμαστό τό μεγαλεῖο τῆς ποικιλίας τῶν ἐφαρμογῶν τῶν ἠλεκτρονικῶν στήν πληροφορική! Εἶναι τόσες, πού εἶναι ἀδύνατο νά ἐξαριθμηθοῦν. Καί ὄλο αὐξάνουν. Ἀλλατωδῶς. Καί σέ ἀριθμό ἐφαρμογῶν. Καί σέ ποιότητα.

Εὐλογία ἢ ἔρευνα. Εὐλογία ἢ γνώση. Εὐλογία ἢ κατάκτηση. Εὐλογία ἢ γνώση τῶν δυνατοτήτων πού προσφέρει.

3. Λοιπόν. Στήν θεωρία καλά πᾶμε. Στήν χρήση τά χαλαῖμε! Ἄλλο εὐλογία Θεοῦ, ἄλλο χρήση ἀπό τόν ἄνθρωπο. Ὑπάρχει χρήση καλή. Ἀλλά ὑπάρχει καί χρήση κακή.

Ὅμως. Ἡ κακή χρήση δέν ἔχει καμμιά σχέση μέ τήν εὐλογία. Εἶναι καρπός τῆς ἁμαρτίας. Ἀλλά ἡ ἁμαρτία δέν γίνεται ποτέ ἀφορμή γιά ἀνάκληση εὐλογίας. Δέν κατάργησε ὁ Θεός τά ρόπαλα, ἐπειδή ὁ Κάϊν σκότωσε μέ ρόπαλο τόν ἀδελφό του. Οὔτε, ἐπειδή κάποιος ἔσφαξε μέ μαχαίρι, εἶναι ἐπικατάρατος ὅποιος ἔχει στό σπίτι του μαχαίρια. Ὁ Κάϊν μέ τό ρόπαλο καί ὁ ὅποιος πού ἐκμεταλλεύεται τίς δυνατότητες τῆς πληροφορικῆς ἢ τά δεδομένα τῆς Γενετικῆς, ἔχουν τό ἴδιο ἠθικό ὑπόβαθρο καί τήν ἴδια εὐθύνη.

Συμπέρασμα-ἐπισήμανση.

Σημασία δέν ἔχει τόσο ἡ λεπτομέρεια τῆς χρήσης, ὅσο ἡ γενική θεώρηση: Ἡ ἐπιστήμη εἶναι εὐλογία. Αὐτή καθ' ἑαυτήν εἶναι εὐλογία. Δέν κάνει νά τῆς ἀλλάζωμε θεώρηση.

Ἡ χρήση εἶναι ἀτομική ὑπόθεση τοῦ καθ' ἑνός μας. Ἐκφραση προσωπικῆς τοποθέτησης. Ποιοτικά, τά ρόπαλα καί τά μαχαίρια διαφέρουν πολύ ἀπό τά κοπμιούτερ καί τίς μεταμοσχεύσεις, ἠθικά καί πνευματικά στίς κακές τους χρήσεις, διαφέρουν; Ὅχι δέν διαφέρουν.

Ἄς ἰδοῦμε καί τό σημεῖο αὐτό μέ ὑπομονή!

Β´

Οἱ τεχνολογίες στίς σχέσεις τους μέ ἐμᾶς

1. Άς ιδούμε τό πρόβλημα αὐτό, ὅπως τό θέτει ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας. Λέγει: Οἱ τέχνες, οἱ ἐπιστῆμες, οἱ ἀνακαλύψεις, γενικά, καί οἱ ἐφαρμογές τους, πιά αἰσθητά, δέν ἐπιτρέπουν ἀμφιβολία ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐπί γῆς «τῆς ἀνωτάτω δόξης ἐκμαγεῖον καί τῆς θεοπρεποῦς ἐξουσίας εἰκῶν» (P.G. 69, 20 c).

Ἀποτέλεσμα ὅμως τῆς προόδου, εἶναι ὅτι, «ταῖς ἄγαν εὐημερίαις», ἀπό τά πολλά ἐπιτεύγματα, ὁ ἄνθρωπος κινδυνεύει, ἵνα «ἐτοιμότατα διολισθήσῃ εἰς τό οἴεσθαι τυχόν ἀπηλλάχθαι καί τῆς ἐξουσίας καί τῆς τοῦ Κρατοῦντος ὑπεροχῆς»: Δηλαδή· ὁ ἄνθρωπος κινδυνεύει - γοητευμένος ἀπό τίς ἐπιτυχίες του, νά ἀρχίσει νά ψάχνει νά βρῆ ἀφορμή - νά διολισθήσῃ σέ ἕνα πνεῦμα-φρόνημα σάν τῶν ἀνθρώπων, πού προσπάθησαν νά δημιουργήσουν τόν πύργον τῆς Βαβέλ. Καί πράγματι, εὐκόλα διολισθαίνει στό πνεῦμα-φρόνημα αὐτό, νά «οἴεται», ὅτι καί μπορεῖ καί ὀφείλει, νά ἀπαλλαγῇ ἀπό τήν ἐξουσία τοῦ Κρατοῦντος! Εἶναι χαρακτηριστικό τό παράδειγμα (καί τό πνεῦμα!) τῶν ἀνθρώπων, πού ἠθέλησαν νά δημιουργήσουν τόν πύργον τῆς Βαβέλ. Ἐξ ἴσου χαρακτηριστικό εἶναι τό πνεῦμα (καί τό πείσμα!) πού περιγράφει στίς ἡμέρες μας ὁ καθηγητής Μ. Δερτοῦζος στό βιβλίο του: Τί μέλλει γενέσθαι, σελ. 562. Νεαρά παιδιά ἐκεῖ ἀρνοῦνται μέ πείσμα νά δεχθοῦν τήν διαβεβαίωση τοῦ καθηγητῆ τους, ὅτι ἡ ἐπιστήμη, οὔτε ἐμποδίζει οὔτε ἔρχεται σέ ἀντίθεση μέ τήν πίστη στόν Θεό. Τό ἴδιο πείσμα παντοῦ!

Ὅλα αὐτά ὁ πάνσοφος Θεός τά προεγνώριζε. Καί γι' αὐτό, «νόμον εὐθύς ἐδίδου», λέγει μέ ἔμφαση ὁ ἅγιος Κύριλλος, γιά νά περιθριγκώσῃ τόν ἄνθρωπο· νά μπορέσει νά σταθῇ στό σωστό πνεῦμα, στήν σωστή στάση ἔναντι τοῦ Θεοῦ.

2. Πῶς μᾶς περιθρίγκωσε ὁ Θεός;

Μέσα στόν παράδεισο, μαζί μέ ὅλα τά προορισμένα γιά χρήση, πού ἐτέθησαν στήν διάθεση, στήν βασιλική ἐξουσία τοῦ ἀνθρώπου, -βλέπομε καί δύο δένδρα πού δέν εἶναι γιά χρήση, ἀλλά καθορίζουν καί δίνουν κριτήρια. Τί ωραιότερο; Τί πιά ἀνθρώπινο; Τί πιά ἐπιστημονικό;

Στό πρῶτο βιβλίο τῆς Ἁγίας Γραφῆς, στήν Γένεση (κεφ. 2,9 καί 2,16-17) διαβάζομε: «Ἐξανέτειλεν ὁ Θεός ἔτι ἐκ τῆς γῆς πᾶν ξύλον ὠραῖον εἰς ὄρασιν καί καλόν εἰς βρῶσιν· καί τό ξύλον τῆς ζωῆς ἐν μέσῳ τοῦ Παραδείσου· καί τό ξύλον τοῦ εἰδέναι γνωστόν καλοῦ καί πονηροῦ».

Δύο λοιπόν δένδρα «ἐξανέτειλεν» ὁ Κύριος στόν Παράδεισο. Τό ἕνα κοντά στό ἄλλο. Τό ξύλο τῆς ζωῆς· καί τό ξύλο τοῦ γινώσκειν καλόν καί πονηρόν. Καί ἔδωκε ἐντολή καρπό ἀπό τό ξύλο «τοῦ γινώσκειν καλόν καί πονηρόν», νά μήν φᾶνε.

3. Γιατί ὅμως; Γιατί;

Πολλοί λένε, ότι μέ τήν παράβαση τῆς ἐντολῆς ἄνοιξε ὁ δρόμος τῆς γνώσης· ὅτι ἡ παράβαση ἦταν εὐλογία. Ὅμως. Ὅποιος δέχεται τήν ἐκδοχή αὐτή, βλέπει τήν γνώση σάν προμηθειισμό· νά στρέφεται κατά τοῦ Θεοῦ!

Ἡ ἐκδοχή αὐτή φαίνεται ἔξυπνη. Ἀλλά δέν εἶναι. Εἶναι ἀπλουστευτική καί ἀπλοϊκή.

Ἡ ἐκδοχή αὐτή δέν εἶναι καινούργια. Τήν ἐγνώριζε ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Ἀλλά τήν ἀπορρίπτει. Κατηγορηματικά. Λέγει: «Πολλοί λέγουν ἐπιχειροῦσιν, ὅτι μετά τήν βρωσίν τοῦ καρποῦ τοῦ ξύλου τήν γνώσιν ἔσχεν ὁ Ἀδάμ τοῦ διακρίνειν τό καλόν καί τό χεῖρον»· καί ὅτι χωρίς τήν παράβαση ὁ ἄνθρωπος θά ἔμενε σέ νοητική στασιμότητα· σάν προβατάκι! Τήν ἀποψη αὐτή ὁ ἅγιος Ἰωάννης τήν ἐμπαίζει. Λέγει: «τοῦτο τῆς ἐσχάτης ἄν εἶη ἀνοίας» (P.G. 53, 132) ! Δηλαδή: Ἡ ἀποψη αὐτή εἶναι ἕνας ἐξωφρενισμός· βλακεία· ἀγραμματοσύνη. Ἡ βρώση τοῦ καρποῦ τοῦ δένδρου ἐκείνου δέν ἄνοιξε τόν δρόμο τῆς γνώσης. Ἄλλον δρόμο ἄνοιξε! Ποῖον;

Ἐπεξηγεῖ ὁ ἅγιος Ἰωάννης: «Διά τοῦτο οὖν ἡ θεία Γραφή ὠνόμασε καί τό ξύλον τοῦτο, ξύλον "τοῦ εἰδέναι γνωστόν καλοῦ καί πονηροῦ", ἐπειδή περί αὐτό ἦν ἡ παράβασις καί ἡ φυλακή τῆς ἐντολῆς» (P.G. 53, 133). Δηλ. μέ τήν παράβαση τῆς ἐντολῆς ἐκείνης τοῦ Θεοῦ δέν ἄνοιξε ὁ δρόμος τῆς κατάκτησης τῆς γνώσης, πού τάχα ἀλλιῶς δέν θά ἄνοιγε. Ἄλλος δρόμος ἄνοιξε. Ὁ δρόμος τῆς ἀπομάκρυνσης ἀπό τόν Θεό. Ὁ δρόμος τῆς ἐπιδίωξης τοῦ ἀνθρώπου νά ἐξομοιωθῇ μέ τόν Θεό σέ γνώση· καί νά γίνει - ὅπως ἔλεγε ὁ Hegel - «ἕνα αὐτοαπειροποιούμενο πνεῦμα» (=κορύφωση τοῦ προμηθειισμού) (D. Bell, Ὁ πολιτισμός τῆς μεταβιομηχανικῆς Δύσης, ἔλλ. μετ., σελ. 196).

Ποιός ἦταν ὁ σκοπός τῆς ἐντολῆς; Νά καταλάβει ὁ ἄνθρωπος, «ὡς ὑπό δεσπότην ἐστίν». Καί ὅτι τό δένδρο ἐκεῖνο ἦταν γυμνασία· ὄχι γνώσης, ἀλλά ὑπακοῆς καί παρακοῆς (P.G. 53, 133). Μέ ἄλλα λόγια, ἡ αἴσθησις, ἡ ἐπίγνωσις ὅτι ὁ Θεός εἶναι Θεός Κύριος Δεσπότης καί ἐμεῖς ὑπό, ἔστω καί λίγο ἀλλά πάντως ὑπό, εἶναι τό κριτήριον πού πρέπει νά διέπει τήν σχέση μέ τόν Θεό.

4. Στήν παράβαση τῆς ἐντολῆς ὁ ἄνθρωπος δέν ἐνήργησε οὔτε μέ βάση τό κριτήριον τῆς σχέσης μέ τόν Θεό, οὔτε μέ κριτήρια γνωσιολογικά προσδιορισμένα, ἀλλά μέ βάση μιᾶ ἄλλου τύπου ἀναζήτησις, μιᾶ εὐδαιμονιστικοῦ τύπου βιωματική ἀναζήτησις. Ἐπιθύμησε νά γίνει σάν Θεός· νά προσδιορίζει μόνος του, αὐτόνομα, τήν χαρά του καί τήν εὐτυχία του, μέ βάση δικές του προτιμήσεις καί ἐπιλογές· δικά του κριτήρια· πού τά δημιούργησε ὁ ἴδιος· μόνος του. Καί τόν ὀδηγοῦν μέ μαθηματική ἀκρίβεια στόν ἡδονισμό καί στήν ἀκολασία. Ἀλλά στήν ἐπιλογή του αὐτή «ὁ Ἀδάμ ἐψεύσθη»· δηλ. τήν ἐπάτησε! «Καί Θεός, ἐπιθυμῆσας, οὐ γέγονεν» (τροπάριον Εὐαγγελισμοῦ).

Ἔγινε ὅμως κάτι ἄλλο, πολύ σοβαρό· ἀπόκτησε ἐμπειρία τοῦ κακοῦ· «ἔλαβεν αἴσθησιν τῆς ἐκπτώσεως (ἀπό) τῆς δόξης (τοῦ Θεοῦ), ἥς πρό τῆς βρώσεως ἀ-

πέλαυε» (Κύριλλος, P.G. 53, 132).

Τί όμως σημαίνει απόκτησε έμπειρία του κακού;

Τό έβραϊκό πρωτότυπο, όπου ή έλληνική μετάφραση των Ο΄ χρησιμοποιεί τό «είδέναι γνωστόν», έχει τό ρήμα γιαδά. Τό ρήμα γιαδά δέν σημαίνει γνώση έγκεφαλική, λογική, έπιστημονική, αλλά μία διαφορετικού τύπου έμπειρία. Τήν έννοιά της τήν καταλαβαίνομε καλά στήν διατύπωση: «Αδάμ δέ ένγω Εύαν τήν γυναίκα αυτού· και συλλαβούσα έτεκε» (Γεν. 4,1). Έκείνο τό «ένγω», δέν έχει καμία σχέση μέ γνώση έγκεφαλική. Τό γιαδά σημαίνει: έπιλέγω: αγαπάω· λαχταρώ· απολαύω· κάνω αυτό που «γινώσκω» περιεχόμενο τής ζωής μου· ταυτίζομαι. Συνουσιάζομαι. Κάπως έτσι, δηλ. μέ δικές του «άναζητήσεις» και μέ δικά του κριτήρια, γινώσκει ό άνθρωπος τό καλό και τό κακό. Μέ μία «γυμνασία ύπακοής και παρακοής» (P.G. 53, 133)· που δέν είναι μία λογική έπεξεργασία· αλλά μία κυριολεκτικά τραγική πάλη, στήν όποία κυρίαρχο ρόλο παίζει ή βούληση· μέ βάση κριτήρια έξωλογικά.

Έπιβάλλεται νά παρατηρήσωμε, ότι κυττάζοντας τόν καρπόν του ξύλου τής γνώσεως ή Εύα του εύρηκε τρεις ιδιότητες, από τίς όποιες καμιά-μά καμιά, δέν έχει σχέση ούτε μέ γνώση έγκεφαλική, ούτε μέ λογική πρόσληψη που δέν ύπηρχε πριν, ούτε μέ τήν πίστη.

Εύρηκε ότι ό καρπός είχε τίς εξής ιδιότητες: ήταν «καλός εις βρωσιν· άρεστός τοις όφθαλμοις ιδειν και ώραίος του κατανοησαι». Μέ τί κριτήρια; Αίσθηση, συναίσθημα, αισθητική (=γεύση, γούστο, όμορφιά)· πράγματα έξωλογικά. Και πράγματι, ή Εύα προέβη στήν έπιλογή τής παρακοής, άφοϋ παραμέρισε τά κριτήρια που τής είχε θέσει ό Θεός, και επέλεξε για τόν έαυτό της άλλα. Έπαναλαμβάνω. Άφησε τήν αλήθεια, τήν γνώση, τήν έντολή του Θεού· και δέχθηκε σαν κριτήρια τήν αίσθηση, τό συναίσθημα και τήν αισθητική (γεύση, γούστο, όμορφιά), πράγματα έντελώς έξωλογικά.

5. Γιατί ό Θεός έδωκε στον άνθρωπο τήν έντολή αυτή; Και άπαντα ό άγιος Ιωάννης (P.G. 53,115): Για ένα και μόνο λόγο· για νά τόν βοηθήσει νά καταλάβει, ότι χρειάζεται νά κάνει μέσα του μίαν ιεράρχηση, μία έλλογη έπιλογή, μέ βάση κάποια κριτήρια· και νά μήν αφήνει νά τόν παρασύρουν άφελείς ένθουσιασμοί, σαν και εκείνον που γοήτευσε τόν Αδάμ· και ότι κύριο κριτήριο στίς τοποθετήσεις και έπιλογές του, πρέπει νά είναι ή σχέση μέ τόν Θεό. Αυτή ή σχέση δίνει στον άνθρωπο σταθερά άντικειμενικά κριτήρια.

Ό άνθρωπος παντού και πάντοτε πρέπει νά φροντίζει, νά τό έχει βαθιά μέσα του, νά τό ζή, νά τό βιώνει «ότι υπό Δεσπότην έστί» (P.G. 53,115)· και ότι ό Θεός είναι ΟΝ· ή μάλλον Ο ΩΝ. Είναι όμως άλλης ύφης, άλλης φύσης. Άναρχος, άόρατος, άφθαρτος, άπερινόητος, άκατάληπτος. Άκτιστος. Φύση και ούσία έντελώς διαφορετική από αυτές που ξερομε. Έπάνω και έξω από κάθε δυνατότητα έρευνας έκ μέρους του ανθρώπου μέ τίς κατηγορίες των έπιστημών που

ξέρει. Καμμιά έπιστήμη δέν οδηγεί στον Θεό. Καί καμμιά δέν οδηγεί μακριά Του. Δηλαδή. Στίς θρησκευτικές, ήθικές, βιωματικές έπιλογές του καί τοποθετήσεις του ό άνθρωπος οδηγείται νομοτελειακά. «Έθελοντής διανεύει έκαστος επί τῷ προσκρούειν τῷ Θεῷ» (P.G. 69, 24A), όπως λέγει άποφαντικά ό άγιος Κύριλλος Άλεξανδρείας· καί συμφωνεί τόσο ξεκάθαρα μαζί του ό Μιχ. Δερτοϋζος, στην συζήτηση, πού υπενθυμίσαμε πιο πάνω.

Συμπεράσματα. Τί πρέπει νά γίνει;

Άξιοπρόσεκτη είναι καί ή άκόλουθη διασάφηση του Ίεροϋ Χρυσοστόμου.

Ή άγία Γραφή λέγει, ότι ό Θεός «έθετο», έβαλε τον Άδάμ στον Παράδεισο. Όμως ό Παράδεισος δέν είχε ούτε φυσικό-ύλικό φράχτη, ούτε καν πνευματικό. Ούτε είχε καμμιά διαφορά από την ύπόλοιπη γή. Τό «έθετο» έχει την έννοια: του έδωσε έντολή νά διάγει εκεί· νά κάμει κέντρο της ζωής του τά δύο δένδρα, πού εύρίσκοντο στο μέσο του Παραδείσου.

Όμως, για ποιο λόγο; Για νά τό συνειδητοποιεί όλο καί πιο πολύ, ότι πρώτη του επιλογή έπρεπε λογικά νά είναι ή διαβίωσή του κοντά στα δύο αυτά δένδρα· πού λογικά καί κανονικά ή θέα τους έπρεπε νά του θυμίζουν, όλο καί πιο πολύ: τό μέν ξύλο της ζωής, ότι ή πρώτη του προτεραιότητα πρέπει νά είναι ή ζωή καί ή ποιότητα ζωής· τό δέ ξύλο του γινώσκουν καλόν καί πονηρόν, ότι χρειάζεται νά ενεργεί, όχι άνάλογα μέ έντυπώσεις καί συναισθήματα, αλλά μέ βάση τά σταθερά κριτήρια πού του έθεσε ό Θεός. Καί συμπεραίνει ό άγιος Ίωάννης έπιγραμματικά: «Ζήτημα μέγιστον ήμιν έντεϋθεν τίκτεται» (P.G. 53,109). Δηλαδή. Νά θέμα, στο όποιο αξίζει νά άφιερώσει κανείς λίγη φαιά ούσία!

Για νά ιδεί τί; Νά καταλάβει τί;

1. Ή έπιστήμη δέν είναι προμηθεισμός! Δέν είναι αντίθεη· ούτε άθεη. Είναι εύλογία. Σέ όλη της την έκταση. Καί δέν πρέπει νά την αφήνωμε έμεις νά έκφυλίζεται σέ προμηθεισμό.

2. Ή έπιστήμη σαν έπιστήμη είναι εύλογία. Καί οι άνακαλύψεις καί οι έφαρμογές τους είναι εύλογία. Ή έπιστήμη δέν είναι ούτε ancillatheologiae, ούτε dominaomnium (Δέσποινα καί κυρία των πάντων) ! Ή άντιπαλότητα άνάμεσα σέ πίστη καί έπιστήμη όφείλεται σέ λάθος θεώρηση θέσης, άποστολής, άρμοδιοτήτων, όρίων. Π.χ. 1633 δικαστήριο Ίερας Έξέτασης δικάζει τον Γαλιλαίο.

3. Έπιδίωξη της έπιστήμης καί της έφαρμογής της είναι ή ζωή· καί μάλιστα μι-ά ποιότητα ζωής. Ή άπόγευση του ξύλου του ειδέναι γνωστόν καλού καί πονηροϋ δέν έχει καμμιά σχέση, ούτε μέ την γνώση, ούτε μέ την έπιστήμη. Είναι άποκλειστικά καί μόνο ήθικής διάστασης βουλευτική ένέργεια, αλλά ποτέ προσέγγισης της αλήθειας. Έτσι ταυτισμένοι μέ τό κακό μπορούν νά βρεθούν έξ έξου σου καί έπιστήμονες καί άπλοϊ άνθρωποι. Οι έπιστήμονες, σαν έπιστήμονες,

δέν είναι ούτε πιστοί, ούτε άθεοι.

Πότε θά μάθωμε «μή υπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλά φρονεῖν εἰς τό σωφρονεῖν, ἐκάστω ὡς ὁ Θεός ἐμέρισεν»; (Ρωμ. 12,3) καί «ἵνα μή εἷς ὑπέρ τοῦ ἑνός φυσιοῦται κατά τοῦ ἑτέρου» (Α΄ Κορ. 4,6);

4. Πρέπει λοιπόν νά κάνωμε τίς ἐπιλογές μας, μέ βάση τά κριτήρια πού μάς ἔδωκε ὁ Θεός. Καί ἐπεξηγοῦμε:

Στόν Παράδεισο ὑπῆρχαν δύο ξύλα ἢ δένδρα. Τό ξύλον τοῦ «εἰδέναι» τῆς γνώσης· καί τό ξύλον τῆς ζωῆς.

Γιά τό ξύλο τῆς ζωῆς δέν μάς ἐδόθη καμμία ἐντολή.

Μάς ἐδόθη μόνο ἡ ὁδηγία, ὅτι πρέπει νά ἀποτελεῖ τό κέντρο τῆς ζωῆς μας· ὅτι πρέπει ζωή μας, νοῦς μας, αἴσθησή μας νά στρέφονται ὅλο καί πῖο πολύ γύρω ἀπό αὐτό. Αὐτό τό μυστικό νόημα τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς ταυτίζεται μέ τόν πόθο τῆς ἐπιστήμης νά δημιουργεῖ προϋποθέσεις γιά ποιότητα ζωῆς!

Τί ὅμως εἶναι τό ξύλο αὐτό, τό ξύλο τῆς ζωῆς;

Ἡ Ὄρθόδοξη Θεολογία ἀπαντᾷ:

Χριστός ἐστί τό ξύλον τῆς ζωῆς. (Παρακλητική, ἦχος βαρύς, μακαρισμοί τρ.α΄). Καί μαζί του ὅλα ὅσα εἶναι τοῦ Χριστοῦ: Σταυρός, Χάρις, Ἔλεος, Σῶμα Του, Αἷμα Του, κ.ο.κ.. Γιατί μέ ὅλα αὐτά καί ἀπό ὅλα αὐτά προχέεται ζωή.

Καί «προτίθεται», τοποθετεῖται ἐνώπιόν μας, - εἴτε εἴμαστε σοφοί καί ἐπιστήμονες, εἴτε ὄχι, - γιά μιᾶ ἀπόλυτα δική μας ἐπιλογή· γιά μιᾶ ἐπιλογή:

Μία ἀπό τίς βασικώτερες δωρεές τοῦ Χριστοῦ σέ μάς, εἶναι ἡ ἐλευθερία πού μάς ἔδωκε, νά Τόν ἀγαπᾶμε καί νά Τόν ἀκολουθοῦμε, μόνο ὅταν τό θέλωμε, καί νά Τόν ἀρνούμαστε καί νά Τόν μισοῦμε, ὅταν τό θέλωμε. Ἐπικυρώνει ἔτσι ὁ Χριστός τά τόσο φιλόσοφα λόγια τοῦ ἁγίου Κυρίλλου: «Ἐθελοντής διανεύει ἕκαστος ἐπί τῷ προσκρούειν τῷ Θεῷ». Μέ δική του ἐπιλογή. n